

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

פרשת תולדות

הלימוד מעשו – שאדם לא ירמה את עצמו¹

וַיְהִי עֵשׂוֹ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה... וַיֵּאָהֵב יַצְחָק אֶת-עֵשָׂו פִּי-צִיד בְּפִיו... (בראשית כ"ה כ"ז-כ"ח).

רש"י (עפ"י תנחומא תולדות ח'): ומדרשו, בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו.

הסבר המעמיק בתכונות נפש האדם, מלמדנו הרב שלמה הרכבי זצ"ל הי"ד משגיח בישיבת גרודנא בספר המלוקט ממאמריו מאמרי שלמה (ח"ב מאמר מ"ח) וזלה"ק:

היתכן שיצחק לא ירגיש ולא יבין שום דבר, וסובר שכולו אמת, וצדיק יותר מיעקב? הלא ידוע ומקובל שהאר"י ז"ל היה אומר לאנשים חטאיהם, ובהז"ל מצאנו שהיו יודעים מצב תלמידיהם (ראה זהר ויהי רבי שמעון שקרא לתלמידו ר' יוסי, כשהסיה דעתו קרא לו יוסי ואח"כ שב וקרא לו ר' יוסי)...היתכן שירמוהו בפשוטו של דבר שלא ידע כלום ממעשיו הרעים?

ואולי להקל קצת התמיהה יכולים להסביר קצת לפי המבואר בספרי מוסר (הערת מביא הספר לדפוס: וכן מובא במכתב מאליהו ח"א [ראה ח"ב פרשת תולדות מאמר 'ברכת יצחק']) שבאמת יצחק ידע שאר חלקי מעשיו כי יש בו כח רציחה והוא 'עייף להורגים' (עפ"י בראשית רבה ס"ב י"ב) והוא בעל תאוה...אבל חשב ששאלות עשו 'כי צד מעשרין את התבן ואת המלח' נובעים מעומק לבו. הוא באמת מדייק במצות מעשר מאוד, ויתכן שזה היה באמת ככה, שעשו לא רק רצה לרמות את אביו אבל חשב והחליט לדקדק במצוות אהדות בדיוק גמור ולא ראה סתירה בזה. ב'מקצוע' אחד הוא צדיק גמור, ובנקודה אחרת במקום שתאותו חזקה ונסיונו חזק, יניח ויוותר קצת ולבסוף הרבה, ולכן כשבא לאביו בשאלות מעשר, היה לבו חוזר לפניו החלכות שנאמרו אותו יום בבית המדרש, (כמבואר בתנחומא תולדות ח')...ודוקא מידת יצחק שהיא דין, היה יודע מצבו הרוחני של עשו. אמנם מפני שיצחק הוא מדת הדין, ומידת הדין כמו ששומרת ומקפדת שלא יהיה עוול וחטא, כן מקפדת ושומרת שלא יקופח משהו ממה שהייב ומגיע לאדם ולא להעלים עין מן חלק דבר טוב שיש באדם, ולכן מצד נקודה זו של דקדוק במצוה באמת הייב לו הברכות, ורצה יצחק לפרוע לו בזה עבור קיומו זה החלק בדקדוק מצותו, וליעקב ינתן מה שמגיע לו עבור כל התמדתו וחלקו בתורה וישיבתו בקביעות בבית מדרשו של שם ועבר, לא יקופח בעוה"ב...

הרמאות של עשו היתה לא רק שרימה את אביו יצחק, רק שרימה גם את עצמו, שחשב שבדיוקו במצות מעשר הוא במדרגה גבוהה בנקודה זו, כי באמת דקדוק במצוות היא מדרגה גבוהה...הדאגה ושימת הלב בנקיונה של המצוה וקיום פרטיה. אנשים פשוטים מסתפקים בדין כמשנתו, נוטלים ידים וזה הכל, לדקדק בפרטי המצוה ולהזהר בהם, זה אצלנו כבר בחינת 'חסידות' ואין שמים לב לזה, ועשו הרשע שמצד אחד יכול לבוא על נערה המאורסה ולהרוג את הנפש [עפ"י בבא בתרא ט"ז ע"ב] [ומצד שני] מדקדק בדיוק גמור

¹ עריכת הגליון והלימוד בו לקיים מצות בוראי יתברך. לעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) אשתו זהבה בת ר' אליהו ובנם משה יצחק ז"ל. הרב דוד ב"ר חיים (פוקס) זצ"ל. אוד מוצל מאש, הרב סיני יצחק הלוי בן הרב שמעון (אדלר) זצ"ל. אהובה לאה בת הרב שמעון יבלחטו"א (קלרמן).
לרפואת: איתמר חיים בן ציפורה בתושח"י.

על נטילת מעשר אפילו בתבן ומלח שפטור עפ"י הדין היתכן, הלוא ענין דקדוק במצוה מראה על חשיבות המצוה בעינינו, וחשיבות המצוה – עליה ומדרגה גבוהה.

אמנם, ובה גופא נמצאת הרמאות! לא שהוא מרמה ומשקר לנו, אמנם בנקודה זו ובמצוה זאת הוא כאמת רוצה לעשות בשלימות... והרמאות היא כי בתורה אין דבר כזו קצוניות, בדבר אחד רשע גמור ובדבר השני צדיק גמור. יכול להיות בדבר אחד בעל מדרגה או מדרגה גבוהה ובשניה פחות ונמוך, אבל בשני הקצוות: בקצה אחד, רשע גמור בעל תאוה עד בעילת נערה מאורסה, ואכזרי עד רציחה ופוקר עד שיאמר לית דין ולית דין ח"ו, מצד השני לדקדק באיכות המצוה עד קציה – זהו הטעיה ורמאות, מרמה את עצמו ומרמה את אחרים!...

[חובת הכרת האדם מדרגתו והנהגתו בהתאם]

דבר נפלא אנו רואים בעשו הרשע, גדלותו בכיבוד אב אין לשער. כמדרש רבה (בראשית ס"ה ט"ז) אמר רשב"ג כל ימי הייתי משמש את אבא ולא שמשתי אותו אחד ממואה ששימש עשו את אביו. אני בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים, אבל עשו בשעה שהיה משמש את אביו לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות, אמר אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות... (ע"כ עפ"י המדרש) ואע"ג שרשב"ג אומר זה וכבר יודע החילוק בינו לעשו, ולמה לא לבש בעצמו בגדי מלכות וחשיבות?

ע"כ שאין המכוון דוקא בבגדים רק ההרגשה וההכרה בחשיבות כיבוד אב שמחייב אותו ללבוש בגדים חשובים ומונע אותו מללבוש בגדים פחותים שזה כבר ביזוי לכבוד אביו, ואם לא הרגיש בעצמו ככה, א"כ לבישת בגדים חשובים יהיה שקר וחיצוניות בלא ערך ויחס לכיבוד אב. מה שאין כן עשו הרגיש ככה ומעצמו לבש בגדי מלכות בשמשו לאב כמו שהולך לפני מלך, כמה גדולה מדרגתו בהכרת חשיבות כבוד אביו... עכ"ל הרב שלמה הרבני² זצ"ל הי"ד.

ביאור עפ"י דרש למסורה של 'זיעתר'

וְזִיעָתָר יִצְחָק לֵה' לְנִכְחַ אֲשֶׁתוֹ פִּי עֲקָרָה הוּא וַיִּזְעָר לֹ' ה' וַתֵּהָרַר רַבֵּקָה אִשְׁתּוֹ (בראשית כ"ה כ"א)

² הרב שלמה הרבני זצ"ל הי"ד (תר"ן-תש"א) משגיח בישיבת שער התורה גרודנא (ליטא). לאחר פטירת הרב אלטר שמואלביץ זצ"ל ששימש כראש ישיבת גרודנא, נתמנה הרב הר"ג הרב שמעון שקאפ ע"י הרב מפוניבז' – הרב יוסף שלמה כהנמן זצ"ל ששימש בתקופת מעבר כראש הישיבה. עפ"י הצעת הרב ירוחם הלוי לייבאוויץ זצ"ל, המשגיח המפורסם מיישיבת 'מיר', מגדולי בעלי המוסר לפני מלחמת העולם השניה, נתמנה הרב שלמה הרבני זצ"ל כמשגיח רוחני לגרודנא. מן הענין לציין שהרב ירוחם הציע שגם יגיד שעורים, אבל ר' שמעון שקאפ סירב כדי להמנע מערבוב תחומין (בין ה'לומדות' של עולם הלימוד הישיבתי, להתעלות ובניית קומת האישיות החנוכית תורנית).

עוד למדנו הדרכה חנוכית עפ"י דברי ההקדמה לספר ממנו הובאו הדברים כי: תולדות הגאון הצדיק רבי שלמה הרבני הי"ד הם תולדות של עלם צעיר שחשבוהו לבלתי ראוי להגיע למדרגות נעלות בתורה, (בשנות ילדותו לא רצה ללמוד, והוריו הצדיקים שסבלו הרבה בחייהם, ומסרו נפשם על גדולו וחוכו ובמיוחד אמו הצדקת, היו שרויים בצער עמוק על כך) שמתוך שימת לב לכחותיו, רצון אדיר, והתמדה עצומה נהפך לאדם גדול ואמון פדגוג, שהעמיד תלמידים לאלפים [מתלמידיו הגדולים והמפורסמים: ר' חיים שמואלביץ זצ"ל (ראה בספר 'מח ולב' תולדותיו שכתובים ביד אומן מיוחדת) רבי שמואל רוזובסקי זצ"ל ראש ישיבת פוניבז', הגאון רבי ישראל זאב גוסטמן זצ"ל ראש ישיבת נצח ישראל (בעהמ"ח 'קונטרסי השיעורים')].

הרב שלמה הרבני למד בצעירותו בישיבה בראדין בתקופת מאור ישראל – החפץ חיים זצוק"ל. באותה תקופה הגיע לישיבה ר' ירוחם לייבאוויץ שבאישיותו החנוכית מגביהת העוף, ראה את כוחות הנפש האדירים הטמונים בבחור הצעיר, והוא שעזר לו לטפחם ולפתחם. לאחר שר' ירוחם נקרא למיר ע"י ראש הישיבה הרב אליעזר יהודה פינקל ז"ל לקח עמו 'סגל חבורה' מהישיבה בראדין וביניהם הרב שלמה הרבני אשר שם גבהה קומת אישיותו יותר ויותר. בשנת תרפ"ב חזר לעיר מולדתו גרודנא ממנה יצא, ובמשך שמונה עשרה שנה הדרך את בני הישיבה תחת ראשותו של הרב שמעון שקאפ זצ"ל כמסופר לעיל.

באלול תרצ"ט עם פרוץ מלחמת העולם השניה, 'בין כסה לעשור' ת"ש נכנס הצבא האדום הסובייטי לגרודנא והישיבה נסגרה מיד למחרת בגזירת הרשעים. הרב שלמה עם רוב בני הישיבה עברו לוויילנא, שם התאספו גם מיישיבות אחרות. רבי שמעון שקאפ זצ"ל היה חלש להצטרף אליהם, בטי' בחשוון באמצע תפלת 'מנחה' נדם לבו הגדול. שמועת פטירתו הכתה שבר על שבר את בני הישיבה הגולים בוויילנא. כעת נשא הרב שלמה הרבני בעול החזקת הישיבה על כתפיו, והוא כלפיד אש מוליך את הישיבה בין תמרות האש של המלחמה הנוראה. בקץ תשי"א נלקחו להריגה בני הישיבה יחד עם רבם הרב שלמה הרבני זצ"ל הי"ד וכל משפחתו, שעלו למרומים כגווילים נשרפים ואותיות פורחות.

הספר מאמרי שלמה, הינו עפ"י שיחות שנכתבו ע"י תלמידיו וחלקם היו למראה עיניו. הספר יצא לאור לראשונה בירושלים תשל"ז, ומחזור זה מורחבת, נדפסה בתשס"ב. הספר נערך ע"י תלמידו הרב זיידל אפשטיין זצ"ל (בעהמ"ח 'הערות' עה"ת) אשר שימש כמשגיח רוחני בישיבת 'תורה אור' בראשות הרב פינחס שיינברג זצ"ל.

וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לְה', וַיַּעֲתֶר לוֹ ה' וְתַהֲרַר רַבְקָה אִשְׁתּוֹ, וַיַּעֲתֶר (יִו"ד צְרוּיָה, עִי"ן קְמוּצָה, תִּי"ו סְגוּלָה) ה' בְּמִסּוּרָה. דִּין [כֹּאֵן וַיַּעֲתֶר לוֹ ה'], וְאִידֵךְ וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיַּעֲתֶר לוֹ וַיִּשְׁמַע תְּהַנְתָּו וַיִּשְׁבְּחֶהּ: וַיִּשְׁלַם לְמַלְכוּתוֹ וַיָּדַע מִנְשֵׂאָה כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים [דְּבָרֵי הַיָּמִים - ב' ל"ג י"ג]. וַנְּצַוְמָה וַנְּבַקְשָׁה מֵאֱלֹקֵינוּ עַל-זֹאת וַיַּעֲתֶר לָנוּ, דַּעֲרָא [עֲזָרָא ה' כ"ג]. וַיְבִן דּוּד מִזְבַּח וְגו' וַיַּעֲתֶר ה' לְאַרְצֵי וְתַעֲצֵר הַמְּנַפֵּחַ מֵעַל יִשְׂרָאֵל [שְׂמוּאֵל - ב' כ"ד כ"ה]. וַיַּעֲתֶר אֱלֹקִים דְּגַבְעוּנִים, וַיַּעֲתֶר לְאַרְצֵי אֲחֵרֵיךְ [שְׂמוּאֵל - ב' כ"א י"ד]

הרב ישראל צבי הלוי רוטנברג זצ"ל הי"ד האדמו"ר מקאסן³ מביא מסורה זו ומבארה בספרו **אור מלא** וזלה"ק:

נראה לפרש המסורה בהקדם מה דידוע בשם **הבעש"ט הקדוש זצלה"ה** שבעת שהאדם מתפלל ומבקש מהקב"ה על איזה חסרון שיש למטה צריך לכוון בתפלתו לבקש שיהיה נשלם החסרון מה שיש למעלה כביכול ב"אם הבנים' כי אם שיש חסרון למטה יש ח"ו כביכול חסרון למעלה, כי כל הדברים הם באים מהשכינה כביכול, ובאם יתוקן למעלה ממילא יתוקן מה למטה ויהיה נשפע כל טוב.

וזה רמזה לנו המסורה - ויתפלל אליו ויעתר לו, שהקב"ה השומע תפלות מקבל תפלות ישראל, אולם בתנאי אם ונצומה ונבקשה מאלקינו על זא"ת, דהנה ידוע מזה"ק שמלכות שמים נקראת זא"ת⁴, ורוצה לומר אם תפלותינו ובקשותינו יהיה מול החסרון שיש ב"אם הבנים' כביכול בחינת זא"ת, אז - ויעתר לנו, שיתקבל תפלותינו, ויומשך בני חיי ומוזנא ריחא הנרמזים בג' ויעתר הנשארים. ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו - זה בני. ויעתר ה' לארץ ותעצר המנפה - זה חיים. ויעתר אלקים לארץ הגבעונים שהיה שם רעב וזבא שובע - וזה מוזנא. ויה"ר שנתברך ככולם בכח"מ [בני חיי מוזני] ריחא.

ביאור רמייתו של של יעקב עפ"י התורה היא

האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל ביאר בספרו **דברי יואל** (תולדות עה"פ ויאמר בא אחיך במרמה ד"ה אאמור...בקדושת יום טוב) וזלה"ק:

וכתב ק"ו [קדושת זקני] **הישמח משה** [פרשתנו ד"ה ויגדלו הנערים] דודאי יצחק אבינו היה מרגיש באכילת הכשר מהות השוחט, כי הצדיקים הגדולים מרגישים בזה כמו שכתב בספר הק' **אור המאיר** שבעש"ט הקדוש היה מרגיש והכיר בכשר, מחשבת השוחט בשעת השחיטה. הנה גם עשו ידע שיצחק לא יאכל משחיטתו ושיכיר ע"י זה במהותו, ע"כ התחכם הרשע וכל מה שצד לאביו הביא ליעקב שישהומו לצורך אביו, ויעקב עשה זאת בשביל כבוד אביו...והכיר יצחק באכילתו כי השוחט צדיק גדול מאוד, וחשב שהוא בעצמו שהטו, ע"כ חשבו לצדיק גדול מאוד ולהצנע לכת, שמראה עצמו כאיש שדה והוא גדול ואיש אלקים. אמנם אחר הברכות לא היה צורך עוד להסתיר והעלמה. ונתגלה לו מן השמים האמת כאשר הוא, וראה גיהנם פתוחה

³ הרב **ישראל צבי הלוי רוטנברג** (חוהמ"ס תר"ן-נספה ג' בסיון תש"ד) נין וכנד לעטרת צבי מזידיטשוב. בתיאור תולדותיו בהקדמת הספר מתוארים מעשיו מאז עלה לכס הרבנות לאחר פטירת אביו בתר"פ. בין דבריו: בליל שבת קודש ישא מדברותיו על דרך החסידות, כדבש מתוקות, מלא יראת ה', וביומא דשבתא מסר לן אורייתא על דרך דרוש ורמז, והיה כמין חומר, ובסעודה שלישית עת רעוא דרעוון היה על דרך פרד"ס עמיקא וטמירא יורדים חדרי בטן...

היה יושב ומנגן שירות ותשבחות כנראה עפ"י דברי העטרת צבי (פרשת ויחי) כשהדיינין מתגברים והעצבות גובר אז להמתיק הדיינין...צריך להמשיך המתקה בקול שיר בנימי הכנור ב"ג מיכלין דרחמי...ועד היום מעידין אנשים שהיו בשולחנותיו הקדושים שהזמירות והנגונים היו יוצאים מגדר אנושי ושהיה מזמר ומתפלל למעלה מגדר אנושי. וכל זאת למרות יסורים רבים שעבר בחייו בפטירת שתי נשיו וחלק מילדיו. לבסוף בשואה נספה, ודברי התורה בספר הם זכרו בעולם.

לא כתב בעצמו את דברי תורתו, אלא תלמידיו כתבום וכשנדע לו, התבונן בהם ונתן הסכמתו להם, אמנם הכתבים עברו (לאחר השואה) בקורתו של אחד מגדולי תלמידו הרב **יואל צבי ראטה** זצ"ל שלאחר המלחמה הגיע לברוקלין. שם הספר נקרא **אור מלא** ע"י המחבר עצמו ישראל צבי זצ"ל והוא גימטריה של שמו ישראל צבי או"ר במילואו כלומר אלי"ף וי"ו רי"ש.

בספר שנדפס לראשונה בברוקלין תשט"ז (מהדורה שלישית תשס"ח ממנה נערכו הדברים) שלשה חלקים, **אור מלא** של הרב **ישראל צבי** נחלק לשנים לתורה ולמועדים, החלק השלישי **בני שלשים** דרשות לשבת הגדול, שבת שובה, וימים נוראים, מאביו של המחבר הרב **יוסף רוטנברג**. במהדורה זו השלישית מובאות גם ההקדמות לשתי ההוצאות הראשונות, שבכל אחת מהן דברים המעוררים נפש היהודי. בדברי הסיום ההקדמה האחרונה כתב המו"ל משארי משפחתו של המחבר: **אם רצוננו להיות מתלמידיו של רבנו צריכין להתרגל לקבל באהבה כל מה ששובע על האדם ולהתקרב ולהתדבק עצמנו יותר ויותר להקב"ה ולהתפלל אליו להוושע בכל משאלות לבנו לטובה ועיי"ז וישפע שפע רב בכל העולמות וגם עלינו עדי נזכה להתגלות כבוד שמים וכבודו עלינו יזרח... X**

⁴ ראה תקוני זהר הקדמה (י' ע"ב) ובפרדס רימונים לרמ"ק שער כ"ג שער ערכי הכינניים פרק ז' ד"ה זאת היא המלכות.

מתחתיו של עשו וריח תבשילי' [תבשיליון] כריח יקדת גיהנם כמבואר בתרגום [המיוחס] ליונתן בן עוזיאל, ע"כ החריד מאוד בחשבו כי עד עתה שמעיה, אבל נבילות משחיתתו, ונצנצה בו רוח הקודש ליתוביה דעתיה, ואמר מי אפוא הצד ציד ואוכל מכל, דזהו הצד ציד עתה, זהו שהייתי אוכל משחיתתו עד עתה וכו', ע"כ **תורה דברי קדושת זקני זל"ה**. עכ"פ נתודע לו ליצחק ששניהם רימוהו, יעקב ועשו, אלא שהמרמה שעשה יעקב היה ברשות התורה ובהכמת תורתו, שהעלים ממנו יעקב כח תורתו, והרשות נתונה בזה, כמו שאמרו ז"ל [בבא מציעא כ"ג ע"א] הני תלת מילי עבידי רבנן דמשני במיליהו...וזה שאמר יצחק בא אחיך כמרמה. ע"ד שאמרו רז"ל כבראשית רבה [ויצא ע' י"ג] שאמר יעקב לרחל כי אחי אביה הוא, אחיו אני ברמאות. והקשו [בבא בתרא קכ"ג ע"א] ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמאותא, ומשני אין, דכתיב [שמואל ב' כ"ב] עם עקש תתפל. וז"ש **בא אחיך כמרמה**, מי שהוא אחיך ברמאות, ויקח ברכתך כי לפי האמת מגיע הברכה אליו.

ומעתה א"ש [אתי שפיר] מה שהוציא הכתוב לשון מרמה על יעקב אבינו ע"ה בחיר האבות, כי אין זה גנאי, דמרמה כזה הותרה בהכמת התורה שהסתירה מיצחק ברשות התורה כנ"ל. ואין הדרש והפשט סותרים זה את זה, אלא האחד משלים להבירו והמכוון בשניהם אחד הוא. עכ"ל **הרב ר' יואל מסאטמר**⁵ זצ"ל.

מה בין 'ריח בגדי' ל'ריח בני'?

הרב **יהודה עמיטל**⁶ זצ"ל (ראש ישיבת ההסדר בגוש עציון) מבאר יסוד בקיום המצוות מתוך הכללה, והתבטלות האדם היצור מול האלקים יוצרו, וכך לשונו בספרו **קול יהודה** (פרשתנו מאמר ויתן לך האלקים):

ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. יצחק מברך את יעקב בנו עת מתחזה לעשו. 'ויברכהו ויאמר' היכן בדיוק מתחילה הברכה? שתי אפשרויות: האחת – הברכה

⁵ הרב **יואל טייטלבוים האדמו"ר מסאטמר** זצ"ל (תרמ"ז הונגריה תשל"ט ארה"ב) מגדולי הרבנים בהונגריה לפני השואה. חייו האישיים היו מלאי סבל ומרורים. בתקופת השואה חולץ מאירופה ע"י רכבת קסטנר [פרשה הסטורית עגומה שפרשנויות שונות ניתנו לה] לא זכה שנשאר לו זשי"ק. גדלותו התורנית וזכרו נקבע לדורות בספר דרשותיו **דברי יואל** (שמונה חלקים) וכן **ש"ת דברי יואל**, וספר השקפה בעקבות מלחמת ששת הימים **על הגאולה ועל התמורה**, בנוסף לספר היסוד ההשקפתי שלו בענין התקופה **יואל משה**.

⁶ הרב **יהודה עמיטל** (תרפ"ה-כ"ז בתמוז תש"ע) נולד בהונגריה, שם משפחתו היה קליין. אישיות מיוחדת ומרתקת ברבנותו האישית-תורנית. בצעירותו למד בישיבה בסגנון ליטאי של הרב **חיים יהודה לוי** זצ"ל הי"ד שגדל בישיבת הונגריה ונסמך לרבנות, עבר לישיבת מיר, וכשחזר לעירו בהונגריה פתח ישיבה ברוחה של ישיבת מיר. באותה תקופה שלטה בהונגריה שליטה ללא מיצרים שיטת **החת"ם סופר** זיע"א ותלמידיו הגדולים ביניהם בנו **הכתב סופר**, **מהר"ם שיק**. בעולם התורני היו גם החסידים ובעיירתו של יהודה היו **חסידיו וזיניץ**, וכשהגיע **רבי ישראל הגר (אהבת ישראל)** שכשמו כן הוא במזגו הנח, נשתמרו יחסי כבוד בין הזרמים בעירה. וכך עם למודיו באווירה היליטאית מצאה נפשו הכמהה מעיינות בבית המדרש החסידי וביטי"ש בהם השתתף. בתקופת השואה נלקח מביתו למחנה עבודה, הוא לקח עמו כמה ספרי קודש ללימוד, ביניהם חוברת **משנת הרב'** לקוטי אמרים מהרב **אברהם יצחק הכהן קוק** זצ"ל. חוברת זו שימשה לפניו כלפידי אש שהאיר חייו באותם ימי אופל. הצליח לשמור לא להתגאל במאכלות פיגולים, ואף הצליח להניח תפלי. בשבת נאלץ לעבוד, אך זכר את השבת בכניסתה וציון זאת בדרכים מיוחדות. בחלק מהתקופה הצליחו לשמור בגלוי על אורח חיים יהודי תוך הסכם עם מפקדי המחנה. (יש לזכור כי לא היה זה מחנה השמדה, אבל ודאי רחוק מאוד מ'מחנה נופש'...) לאחר סיום המלחמה ועלייתו לארץ ישראל, כשהגיע שם פעמיו לירושלים, **לקיים נדרו שנדר פעמיים בתקופת השואה שאם יזכה להנצל יעלה לירושלים וימשיך למדיו בישיבה**. בירושלים פגש בני משפחתו שעלו לפני השואה, שהמריצוהו למצוא עבודה ולהתפרנס, אך לתדהמתם הוא **ביקש תורה**. את מקומו מצא **בישיבת חברון** בראשות הרב **יחזקאל סרנא** זצ"ל, עם זאת באישיותו הממזגת עולמות שונים, נמשך להקשיב לשיחות בסעודה שלישית של הגר"מ **חז"ל** זצ"ל תלמידו ונאמן רוחו של **הראי"ה** (לימים נערכו חלק מהשיחות בכרכי **מי מרום ח' י"ב**, מתוך עשרים הכרכים שיצאו עד עתה, תשפ"ב). לאחר פרק זמן הגיע לפרדס חנה לאחר שחברו מהישיבה הרב **דב שורצמן** זצ"ל (לימים ראש ישיבת **באר התלמוד**) הפנה אותו לשם מכיון שחיפש עבודה לתקופת בין הזמנים. הרב שורצמן ידע כי באותו מקום נמצא הרב **יהודה מלצר** בנו של הרב **איסר זלמן מלצר** זצ"ל מגדולי התורה באותה תקופה, **ראש ישיבת עץ חיים** בירושלים (בעהמ"ח **אבן האזל** על הרמב"ם). לימים נשא **יהודה קליין עמיטל** את בתו של הרב **יהודה מלצר**, לפליאתם של רבים על שידוך בחור אלמוני ללא 'יחוס' עם נכדתו של אחד מגדולי הדור. הרב **יהודה מלצר** הגיע לרחובות להקים **ישיבת הדרום**, ולקח עמו את חתנו. במקום זה נפגש הרב עם שנים מעולמות שונים כמרחק מזרח ממערב בעולם התורה. האחד תלמידו, והשני בצוות ההוראה. **התלמיד - צבי טאו** שכעבור שנים מרבניה החשובים **במרכז הרב** ואח"כ **בישיבת הר המור**. **השותף בצוות** - שהיה מבוגר ממנו בעשרים וחמש שנה הרב **אליעזר מנחם שך** זצ"ל ראש **ישיבת פוניבז'**, ששמרו על יחסי ידידות עמוקים וטובים במהלך המשך השנים. (היה תלמידו של הרב **איסר זלמן מלצר** בחו"ל). עיקר ספור חייו המרתק של הרב **עמיטל** היה עם חדוש הישוב היהודי בגוש עציון לאחר מלחמת ששת הימים והרצון המיידי להקים בה ישיבה. **ישיבת הר עציון** היתה מיישבות ההסדר הראשונות. במקום זה באה לידי ביטוי שוב יחודו של הרב בשעה שהזמין לכהן למעשה במקומו (גודל ענותנותו של הרב!) ולסוף בהרמוניה מושלמת, תלמיד חכם ענק מעולם שונה לחלוטין, הרב **אהרן ליכטנשטיין** זצ"ל חתנו של הגר"מ **סולוביציק** זצ"ל מבוסטון ארה"ב. סיפור חייו של הרב **יהודה עמיטל** שזור בספר **באמונתו** בעריכת תלמידו **אלישיב רייכנר**. על פיו נערכו תולדותיו בגליון. הספר **קול יהודה** ממנו הובאו הדברים לעיל בענין הפרשה, היוו חלק ותמצית משיחותיו הרבות שנמסרו בישיבה ונערכו ע"י אחד מתלמידיו הגדולים והותיקים, שלימים חזר לישיבה בתפקיד של 'משגיח רוחני' הרב **יעקב פישר** שליט"א, שהכרתהו אישית בתחילת עבודתו החנוכית **בישיבת כפר הרא"ה** תחת ראשותם של הרב **משה צבי נריה** תלמיד **הראי"ה** (עורך **משנת הרב** שהוזכרה לעיל) והרב **אברהם צוקרמן** זצ"ל חניך **ישיבת נובהרדוק**. ומלווני בקשר הדוק כארבעים וחמש שנים, לאוי"ט לשנינו.

מתחילה באמצע הפסוק הראשון במילים: ראה ריה בני כריח שדה אשר ברכו ה', וממשיכה בשני הפסוקים הנוספים 'ויתן לך ה'... וישתחו לך לאומים' עפ"י קריאה זו עלינו להבין מהי הברכה הצפונה בביטוי 'ראה ריה בני כריח שדה אשר ברכו ה'.

אפשרות שניה – שברכת יצחק מתחילה רק בפסוק השני במילים: ויתן לך... הקושי בהסבר זה הוא הפתיחה במילה 'ויתן' מה מקומה של ו"ו החיבור בראש המשפט?

[עפ"י] האפשרות הראשונה בה נתחיל. הפסוק מתחיל במילים: ויגש וישק לו וירח את ריה בגדיו ויברכהו ומיד אח"כ אומר יצחק: ראה ריה בני כריח שדה אשר ברכו ה'. את ריה בגדיו של עשו מבקש יצחק להפוך לברכה – שיהיה ריה הבן עצמו כריחם של הבגדים.

את בגדי עשו כבר פגשנו 'ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית' (כ"ז ט"ו).

מתיאור קצר זה לומד המדרש [בראשית רבה ס"ה ט"ז] עד היכן הגיעה מעלת כיבוד אב של עשו. אמר רשב"ג: כל ימי הייתי משמש את אבא וכו' [הובא לעיל בדברי הספר מאמרי שלמה]. עשו הצטיין אמנם במצות כיבוד ואם, אך לא "הצטיין" במצוות אחרות. הפער העמוק הנעוץ במוטיבציה וביכולת לקיים מצוה זו, אך לא מצוות אחרות, עולה באופן דומה מהסיפור על דמא בן נתינה הגוי, בגמרא השואלת (קדושין ל"א ע"א) עד היכן כיבוד אם ואם? ומספרת על הגוי הזה בגרסאות שונות. שכרו של הבן המסור לאביו ומכבדו, היה שהקב"ה העניק לו פרה אדומה שנולדה בעדרו, על פניו, נדמה שהשכר הוא כסף רב כנגד אותו סכום שהפסיד בעסקה, שהרי אין לפרה האדומה משמעות וחשיבות לאותו גוי מלבד האפשרות למכור אותה ליהודים.

ברם, הרבי מקוצק הסביר שטמוזן כאן [משהו] נוסף. לאחר מעשה אצילי זה שביצע נכרי, היה על ישראל קטרוג בשמים: הנה גוי מכבד את הוריו יותר מכם! כמענה לקטרוג זה, רצה הקב"ה לרמוז שהגויים מקיימים רק מצוות רציונליות-שכליות, ככיבוד הורים, אך אינם מקיימים מצוות שטעמן אינו מובן, כמו פרה אדומה, כפי שמקיים עם ישראל. מעלת כיבוד הורים של דמא בן נתינה אכן גבוהה ויש ללמוד ממנה, אך היא מוגבלת למצוה זו. בקיום מצוות שטעמן עמוק ומכוסה ואינו ניתן להבנה אנושית שכלית, אין לדמא השגה כלל!

עשו הצטיין רק במצות כיבוד הורים, אך לא במצוות אחרות. ריחו הטוב של עשו נבע מבגדיו 'ריח בגדיו' – משהו חיצוני בלבד, קיום שמוגבל לתחום הנראה לעין בשר. יצחק מברך את יעקב שריח הבגדים יהיה ריחו שלו ספוג בכל אישיותו ומהותו – ריח בני.

עבודת ה' במלואה כוללת גם את ההתמודדויות עם הנסתר והבלתי מובן, בדרכות שאיננה מוגבלת לתחום זה או אחר... עכ"ל הרב יהודה עמיטל זצ"ל.

תקון שרו של עשו ע"י מחלוקת (לשם שמים) בין הכמים

הקול קול יעקב והידים ידי עשו

מבאר בספר דרשות מהר"ם בריסק לרב מרדכי בריסק זצ"ל הי"ד (פתיחה לבני הישיבה חורף תש"ב) וזלה"ק: ...מה שדרשו ז"ל על הכתוב בא אחיך במרמה ויקח את ברכתך, ופירש התרגום 'בחכמתא' והיינו בחכמת התורה. וקשה לי שאם אמנם החכמה נקרא בלשון הקודש גם 'מרמה' מלשון אני חכמה שכנתי ערמה (משלי ה' י"ב) אבל עפ"י הרוב אנו משתמשין בלשון מרמה על ענין רמיה שמרמה את חבירו, וא"כ למה קרא יצחק אבינו ע"ה את חכמת התורה של יעקב אבינו ע"ה 'מרמה', הוי ליה למימר בא אחיך בחכמה ויקח וגו'!

והנראה לפענ"ד עפ"י מה דאיתא במדרש רבה (בראשית ס"ה כ') הקול קול יעקב והידים ידי עשו – בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות אין ידי עשו שולטות, עיין שם. [עיי"כ עפ"י המדרש] וקשה טובא הלא בפסוק נאמר להיפך, שאף שהקול קול יעקב עם כל זה, גם הידים ידי עשו? ועיין שם במפרשי המדרש שדרשו זה משם שהקל נכתב חסר, וא"כ פירושו בזמן שקל וחסר קול יעקב, אז הידים יד עשו שולטין.

וראיתי בדרשות חתם סופר ז"ל [דף ת"ג ע"ב (פתיחה שנת תקס"ט וירא)] דבר נחמד לפרש מה שאמרו חז"ל (סוף מסכת ברכות) תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. והיוצא מדבריו שם כי אי אפשר לבטל לגמרי ממשלת שר משרי מעלה. והנה שרו של עשו הוא מממונה על מחלוקת, ואי אפשר לבטלו עד עולם התקון שיהפך לטוב, רק שיש תקנה גם בעוה"ז בזמן שיש פלפול גדול בין לומדי תורה, והלומדים המפלפלים זה עם זה, נראים כשונאים מלומדי מלחמה, בו יכולים להשקיט את שרו של עשו שימצא מרגוע במה שהתלמידי חכמים מריבים זה עם זה, וא"כ יכול להיות שלום בעולם אף כי לא נתבטל ממשלת השר, ולכן תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. וזה הפירוש הקול קול יעקב – בפלפול עושה יעקב מעשי ידי עשו במלחמה, ושקיל וטרי על דרך ידיו רב לו, דדרשינן (בבא קמא צ"ב ע"א) למשקל ולמטרה בשמעתא, וממילא אין ידי עשו שולטות, עיין שם ודפח"ה. עכ"ל המנהר"ם בריסק זצ"ל הי"ד.

הגליון נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א

052-6514000

Ybarkai6@gmail.com